

1007

La llémena

(ALDC, VII, 1540. La llémena)

La *llémena* és l'“ou del poll del cap” (*DIEC*). Deriva del llat. vg. LENDINE, *m.* i *f.*, que, des del pl. LENDINES, que era l'ús més freqüent, a través de **llénens* (ND > n), per dissimilació de nasals alveolars, va donar *llémens* (s. xv), que, usat com a *f.* i per influència de *puça* i *xinxà*, es va mudar en *llémenes*, sg. *llémena* (s. xvii). De LENDINE (en lloc del llat. cl. LENS, LENDIS) provenen l'it. *lentine*, el fr. *lente* i el cast. *liendre*, els tres der. *f.*, i el sard *lentine* i l'oc. *lende*, ambdós *m.* (per a la distinció de gènere en cat., manifestades en l'enquesta, veg. el mapa). De *llémens* es va segregar un sg. *llemen* (var. *llemín* 88) i d'aquest, *lleme*, un i altre usats generalment com a *m.*, per la [e] del cat. nord-occ. (com de *hòmens* → sg. *home*), que, pron. [ə] en cat. or., pot mantenir el gènere *m.* (un *lleme*) o canviar-se al *f.* (una *lleme*; Figuera, 1840; var. tautològica *lleme de poi* 76, *llima* 115, veg. més avall); *lleme* ha rebut una epítesi consonàntica en els casos de *llémec* 86, 95, 98, 99, 101 i *llémet* 95, on fluctuen les oclusives [k], [t] com en *tàvec/tàvet*, *ràvec/ràvet* (el canvi de vocal tònica en *llámet* 102 es pot explicar a partir de der. dissimilats com **llamenós*, **llamener*). *Llémena* coneix les var. *llemeneta* 183, dim.; *llemna* 124, amb síncope de la vocal interior; *llémera* 51, 52, amb dissimilació d'alveolars; *llémega* 27; *llenema* 56, per antiesdrúxolisme, com *lemna*; *llénima* 56, 65, 123, 126, 127, més que un der. de l'ant. *llene* (*llénic* 89, 90, 93), deu ser una metàtesi de

**llémina*, var. de *llémena*, potser a través d'un dim. **llemeneta* (cf. *llemeneta*), que hauria afavorit la var. *animeta* 183, on haurien confluit la dissimilació i l'homonimització formal amb el dim. de *ànima*; *llimena* 163 seria també una metàtesi de *llémina*, amb segregació de *llima* 115. És manlleu al cast. *liendre* 158, 188, amb la var. *aliendre* 190, amb pròtesi vocàlica, i *liendre* 87, 93, 94, 100, amb palatalització de *l-*, formes que sovint coexisteixen amb *lleme*, *llemen*.

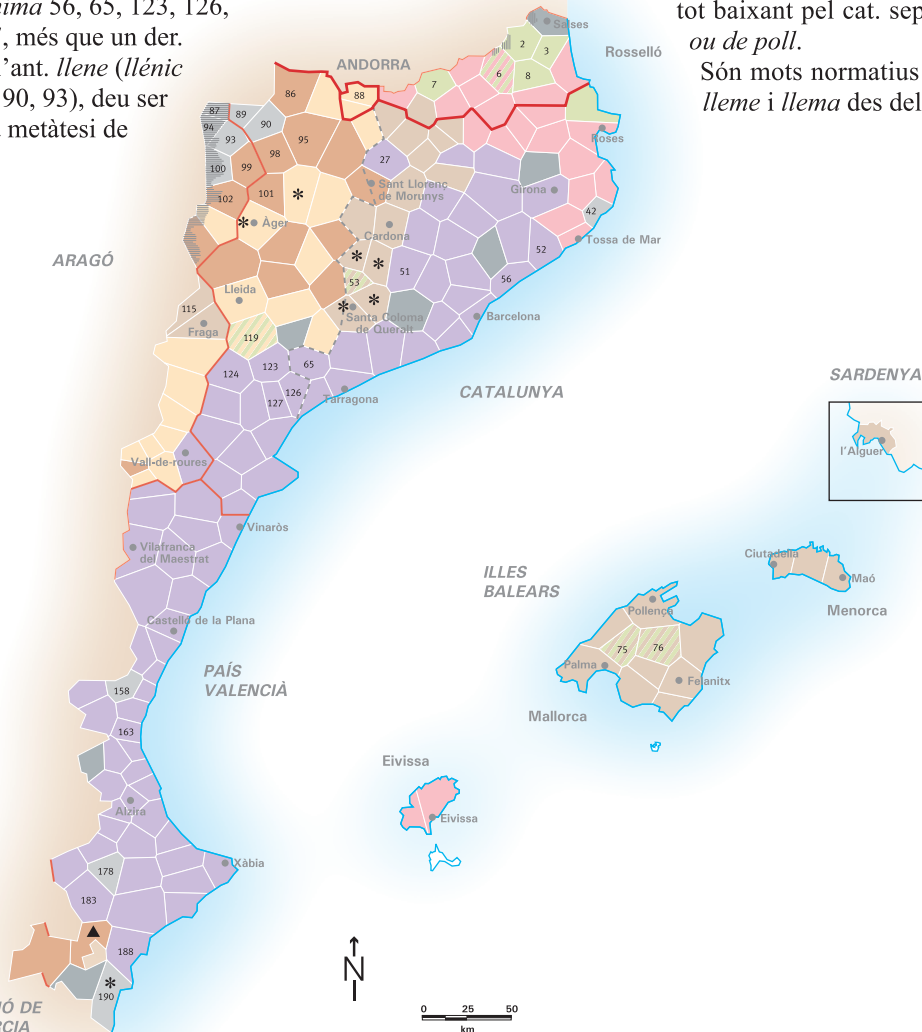
El paràsit també es diu *ou* 8, 53, 75, 119 (< ÖVU) o, en formació perifràstica, *ou de poll*, *ou de pull* 2, 3, 6, *ou de poi* 76, *ou de posoll* 7 (< llat. vg. PEDŪCŪLUS), aquest d'influència oc.; *criança dels pois* 51 (*criança*, der. de *criar* [< CREARE] 'naixement, creixença'; cf. *niu de cuca* 42). *Cuca*, *f.* de *cuc*, és d'origen expressiu, pròpiament genèric de 'insecte' (cf. mapa 1024), coincident amb l'oc. *cuca*, del qual podria ser una extensió; *niu de cuca* 42.

Caspa 178, d'origen incert, és resultat d'una equiparació o confusió d'aquest mot com a 'làmina de descamació del cuir cabellut'; var. *capça* 178, per metàtesi o atracció paronímica de *capça* o *capça*.

Les var. més antigues, *llemen*, *lleme*, es troben en el cat. nord-occ., com altres vegades, mentre que les posteriors es troben, una, la majoritària, *llémena*, en el cat. central i val., i l'altra, *lleme*, en mall., men. i alg. *Cuca* ocupa el ross. tot baixant pel cat. sept. de transició, convivint amb *ou de poll*.

Són mots normatius *llémena*, des del *DOrt*, 1917; *lleme* i *lleme* des del *DIEC*_I, 1995.

Petit Atlas Lingüístic del Domini Català © PALLDC

substantiu masculí	*
substantiu femení	▲
llémena	
llemen	
llema	
lleme	
cuca	
ou de poll	
altres respostes	
sense resposta	